

6 OPTİMUM MAHKEME YAPILANMASI, DAĞILIMI ve MODERN YARGILAMA USÜLLERİ

Av. Mehmet Gün
Av. Hande Hançar

Gerekçe

Önerilerimizin temel amacı topluma kaliteli yargı hizmeti verecek ve hizmeti halkın ayağına götürecektir. Yargı birimlerini optimum yapıya ve coğrafi dağılıma kavuşturacaktır. Nihai temyiz mahkemeleri olan Yargıtay ve Danıştay'ın merkezleri Ankara'dadır ve yetki sahaları tüm Türkiye'yi kapsamaktadır. Bölgesel ihtiyaçlara ve yoğunlaşmalara gözetilerek kurulmuş olan 15 bölge adliye mahkemesi aynen korunmaktadır. 7 bölgeye toplanmış olan bölge idare mahkemeleri 15 bölgeye çıkarılmakta ve bölge adliye mahkemeleri ile eşleştirilmektedir. İlk derece idare ve vergi mahkemelerinin ilk derece adli mahkemelerle birleştirilmesi, ancak uzmanlık mahkemesi olarak görev yapmaları önerilmektedir.

İlk derece mahkemeleri 26 kalkınma bölgesi bazında optimum yapıya kavuşturulmaktadır. Tecrübe ve uzmanlık gerektiren işlere bakan heyet mahkemeleri kolay ulaşılabilir merkezlerde toplanarak yoğunlaştırılmaktadır. Çabuk müdahale edilmesi, hızlıca halledilmesi gereken nispeten küçük ve kolay işlere bakan mahkemeler ile yeni önerilen adli hazırlık mahkemeleri vatandaşın ayağında hizmet verecektir. Her türlü dava tek celsede görülüp bitirilecek şekilde usul kuralları geliştirilmektedir. Yargılama hazırlık işlemlerini gerçekleştirmek, avukatların görevlerini etkin, hukuka tam uyarlı olarak gerçekleştirmesine yardım etmek, suiistimalleri önlemek üzere adli hazırlık mahkemeleri kurulması önerilmektedir.

Böylece 7.000'den fazla olan mahkeme sayısını 2 – 3 bin civarına düşürmenin mümkün olacağı tahmin edilmektedir.

Hukuk, ceza ve idari yargılama usulleri modernleştirilmektedir. Yargılamanın hazırlık aşaması bir yandan dosyaları te-

kemmül ettirirken, diğer yandan dürüst davranışı, uzlaşmayı, dayanışma ve işbirliğini yeniden tesis etmeyi teşvik edecektir. Uyuşmazlıklar daha ilk çıktıkları anda UYAP'ta yıl, sektör, bölge bilgilerini içerecek şekilde bir veri tabanına – Milli Uyuşmazlık Veri Tabanı'na kaydedilecek, hizmetler öngörülü (proaktif) olarak planlanacak ve bu numara uyuşmazlık ortadan kalkıncaya kadar değişmeyecektir.

Mahkemeye, dosyası tekemmül etmiş olarak intikal eden uyuşmazlıklar dilekçe teatisinden sonra “tek celse” yargılama da karara bağlanacaktır. Vakıaları ve delilleri taraflar dürüstçe açıklayacak, avukatlar delilleri toplayacak, bilirkişileri bulup görev verecek, diğer tarafın sorularının cevaplanmasını sağlayacaktır. Yargı komisyonları sadece bilirkişilerin sicilini tutmakla ve disiplini sağlamakla yetinecektir.

Böylelikle yargılama öncesinde sulh ve uzlaşma oranları yükselecek, uzlaşma ve arabulucu kurumları zorlamaya gerek olmadan gerçek işlevini gösterecek, buna rağmen çözülemediği takdirde halihazırda ilk derece mahkemelerinde 4-5 sene süren davalar; yüksek derecede tatmin edici yargılama sonucunda ve mahkemeye intikal ettiği tarihten itibaren 3-4 ay içinde karara bağlanacaktır.

Ana Hatları ile Optimum Mahkemeler ile Modern Yargılama Usulleri Tasarımı

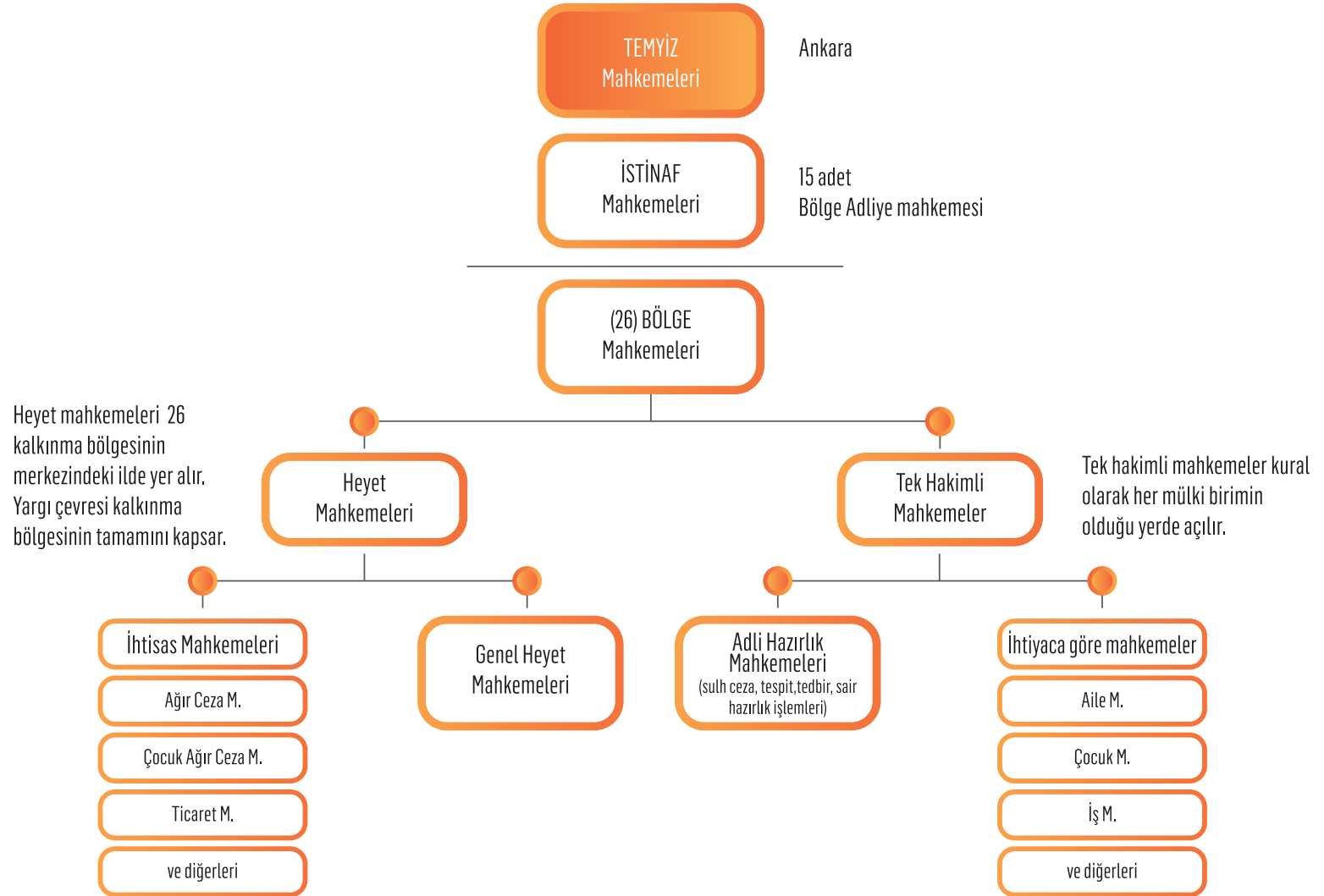
- 1- Temyiz mahkemeleri başkent Ankara'da bulunacaktır.
- 2- Bölge adliye mahkemelerinin mevcut düzendeki (15 adet) yapılanması aynen devam edecektir. Bölge idare mahkemelerinin (7 adet) yapılanması yargı çevrelerinin bölge adliye mahkemeleri ile eşleştirilmesi, idare ve vergi mahkemelerinin de uzmanlık mahkemesi olarak ilk derece adli mahkemeler ile birleştirilmesi tavsiye edilmektedir.
- 3- İlk derece mahkemeleri 26 kalkınma bölgesi bazında optimum yapıya kavuşturulacaktır. Tecrübe ve uzmanlık gerektiren işlerde uzmanlık mahkemeleri kolay ulaşılabilir merkezlerde toplanacak; küçük ve hızlı halledilmesi gereken işler ve hazırlık işlerine bakan mahkemeler vatandaşın ayağına gidecektir.
- 4- Hukuk, ceza ve idari yargılama usulleri modernleştirilecek, hazırlık aşaması bir yandan dosyaları tekemmül ettirirken diğer yandan dürüst davranışı, uzlaşmayı, dayanışma ve işbirliğini yeniden tesis etmeyi teşvik edecektir.
- 5- Uyuşmazlığa ilk çıktığı anda UYAP'ta bir milli uyuşmazlık veri tabanına kaydedilecek, yıl, sektör, bölge bilgilerini içerir numara verilecek ve değişmeyecektir.
- 6- Mahkemeye intikal eden dava tekamül etmiş olacak; dilekçe teatisinden sonra TEK CELSE'de bitirilecektir.
- 7- Bilirkişileri avukatlar bulacak görevlendirecek, yargı komisyonları bilirkişilerin sicilini tutacaktır.

Kalkınma Bölgeleri Bazlı İlk Derece Mahkeme Yapılanması

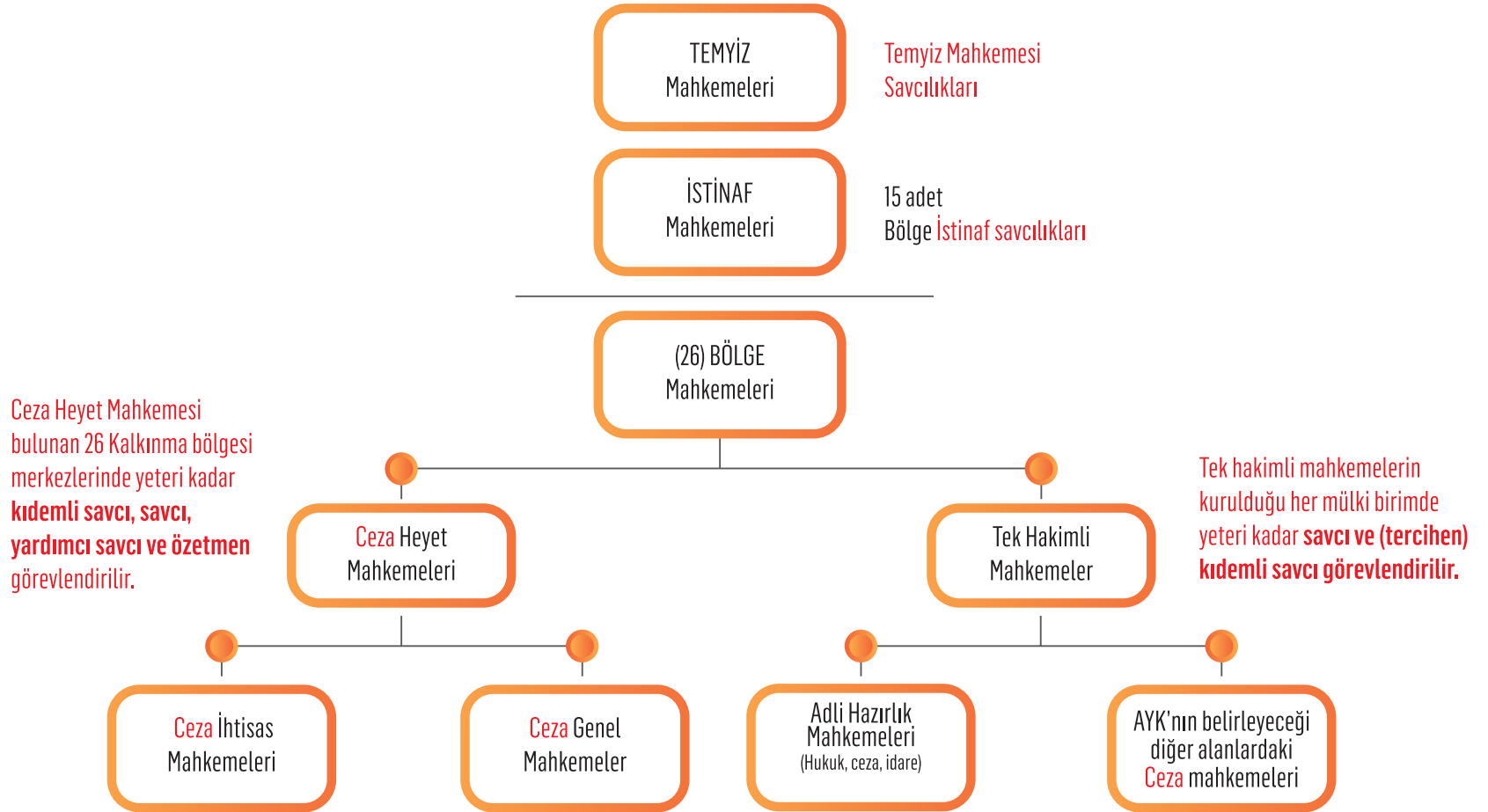
İlk derece mahkemeleri NUTS sistemine göre belirlenmiş kalkınma bölgeleri bazında ve bölgelerin ihtiyaçlarına uygun olarak; ekonomik faaliyetler, nüfus yapısı, sosyal ilişkiler ve bölgenin GSYİH üretim kapasitesi dikkate alınarak yapılandırılır.

26 Kalkınma Bölge Bazlı Mahkeme Yapılanması

Mahkeme Yapılanmasına Uyumlu Savcılık Yapılanması

Kalkınma Bölgeleri Bazlı İlk Derece Mahkemeleri

- Temyiz mahkemeleri Ankara'da ve yetki çevresi tüm Türkiye'yi kapsar. Kendi özel kanunlarına tabidir.
- Temyiz mahkemeleri hariç her türlü mahkemenin kurulmasına, birleştirilmesine veya kapatılmasına, ihtisas mahkemesi olarak belirlenmesine Adalet Yüksek Kurumu yetkilidir.
- Temyiz mahkemeleri, Anayasa Mahkemesi hakimleri, Cumhuriyet Başsavcısı ile tüm ilk derece ve istinaf mahkemelerine hakim ve savcı atamalarında, özel kanunları kapsamında Adalet Yüksek Kurumu yetkilidir.
- Bölge - istinaf mahkemeleri bir veya birkaç kalkınma bölgesini kapsayacak şekilde (15) bölgede kurulur.
- İlk derece mahkemeleri heyet mahkemeleri ve tek hakimli mahkemeler olarak iki türdür. Heyet mahkemeleri genel mahkemeler ve ihtisas mahkemeleri olmak üzere ayrılır. İhtisas mahkemesi kurulmayan bölgeler ve konularda genel mahkemeler yetkilidir.
- Heyet mahkemeleri kalkınma bölgesinin merkezinin olduğu ilde kurulur. Çevresi kalkınma bölgesinin tamamını kapsar.
- Tek hakimli mahkemeler da ilke olarak kalkınma bölgesinin merkezinin olduğu ilde kurulur. Halkın hizmete ihtiyaçları, ulaşım ve benzeri sebeplerle bölge içindeki il, ilçe gibi mülki birimlerde tek hakimli mahkemeler kurulur.
- Hukuk ve ceza davaları için acil olan sorgu, tedbir, keşif, delil tespiti, delil toplama, ihtiyati tedbir ve ihtiyati haciz gibi işlemleri yapan tek hakimli mahkemelerin her mülki birimde kurulması esastır. İstisnai hallerde bir kaç mülki birimi kapsayacak şekilde kurulabilirler.
- Adalet Yüksek Kurumu mülki yerleşim birimlerinin ihtiyacına, uyuşmazlıkların nitelik ve niceliğine göre iş mahkemesi, aile mahkemesi gibi tek hakimli diğer mahkemeleri de kurulabilir.

NOTLAR

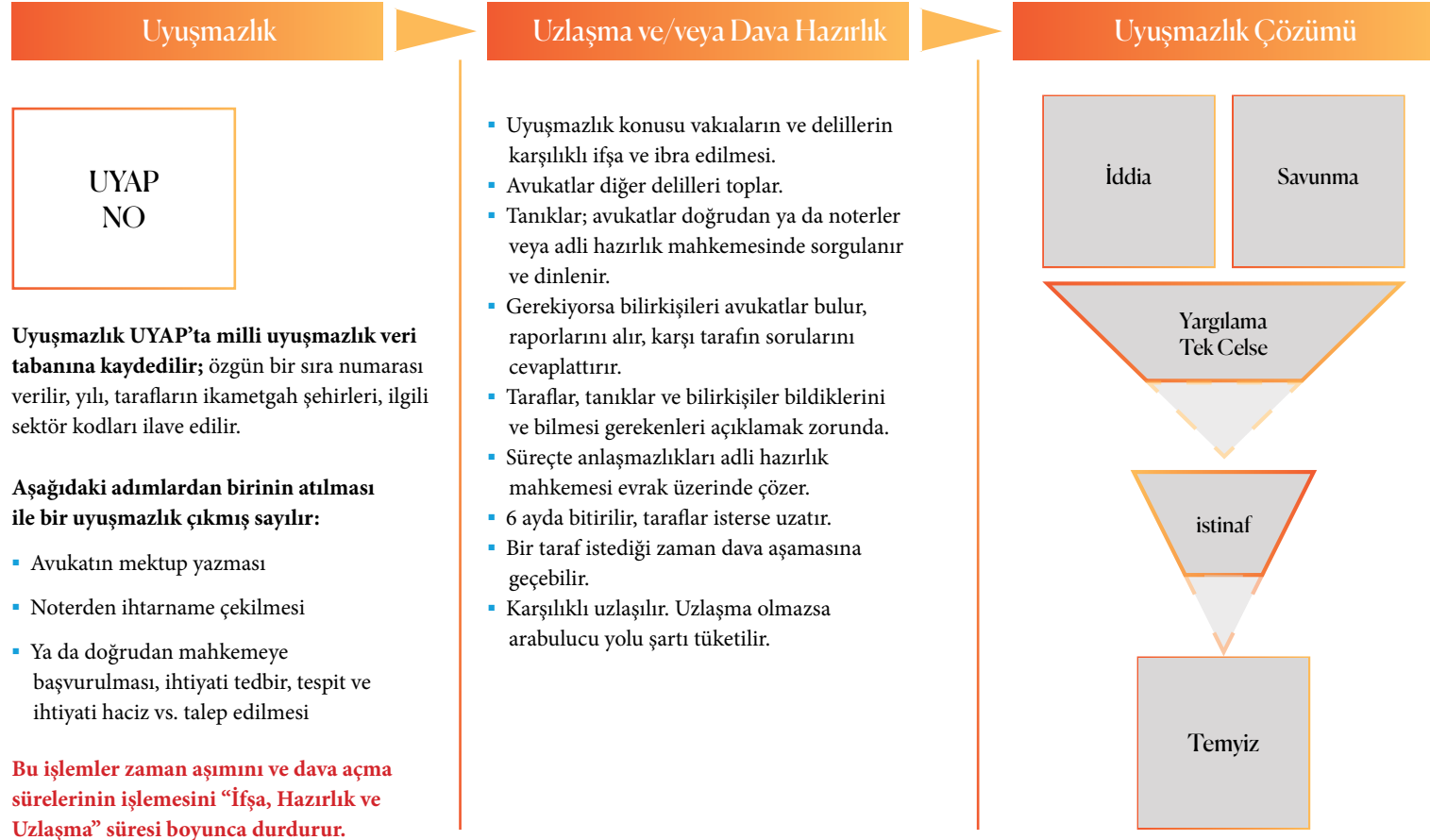
Adli Hazırlık Mahkemeleri

- Bu mahkemeler hukuk, ceza veya idare olarak ayrılmaz; her tür davaların ön meselelerini ve ön hazırlıklarını teşkil eden sorgulamalar, delil toplanması, tespit, ihtiyati tedbir ve ihtiyati haciz işlerini yapar.
- Halkın yargı hizmetlerine kolay ve hızlı erişimi için acil olan sorgu, tedbir, keşif, delil tespiti, delil toplama, ihtiyati tedbir ve ihtiyati haciz gibi işlemleri yapan tek hakimli hukuk ve ceza mahkemelerinin her mülki birimde kurulması esastır.
- İstisnai hallerde birkaç mülki birimi kapsayacak şekilde kurulabilirler. Adalet Yüksek Kurumu, yerleşim birimlerinin ekonomik büyüklüğünü, ulaşım, insan kaynakları ve diğer hususlar ile sosyal ihtiyaçları dikkate alarak karar verir.
- Mahkemeler tek hakimlidir; ilk derece asli hakimleri görev yapar. İhtiyaca uygun olarak yardımcı hakim ve özetmen hakim görevlendirilir.
- Görevleri hukuk ve ceza davaları için acil olan sorgu, tutuklama, tedbir, keşif, delil tespiti, delil toplama, ihtiyati tedbir, ihtiyati haciz gibi işlemlerin yapmak; bulunduğu yerde hukuk güvenliğini sağlamaktır.
- Bu mahkemelerin her türlü kararına karşı, bölge merkezinde bulunan heyet mahkemelerinde itiraz edilebilir.

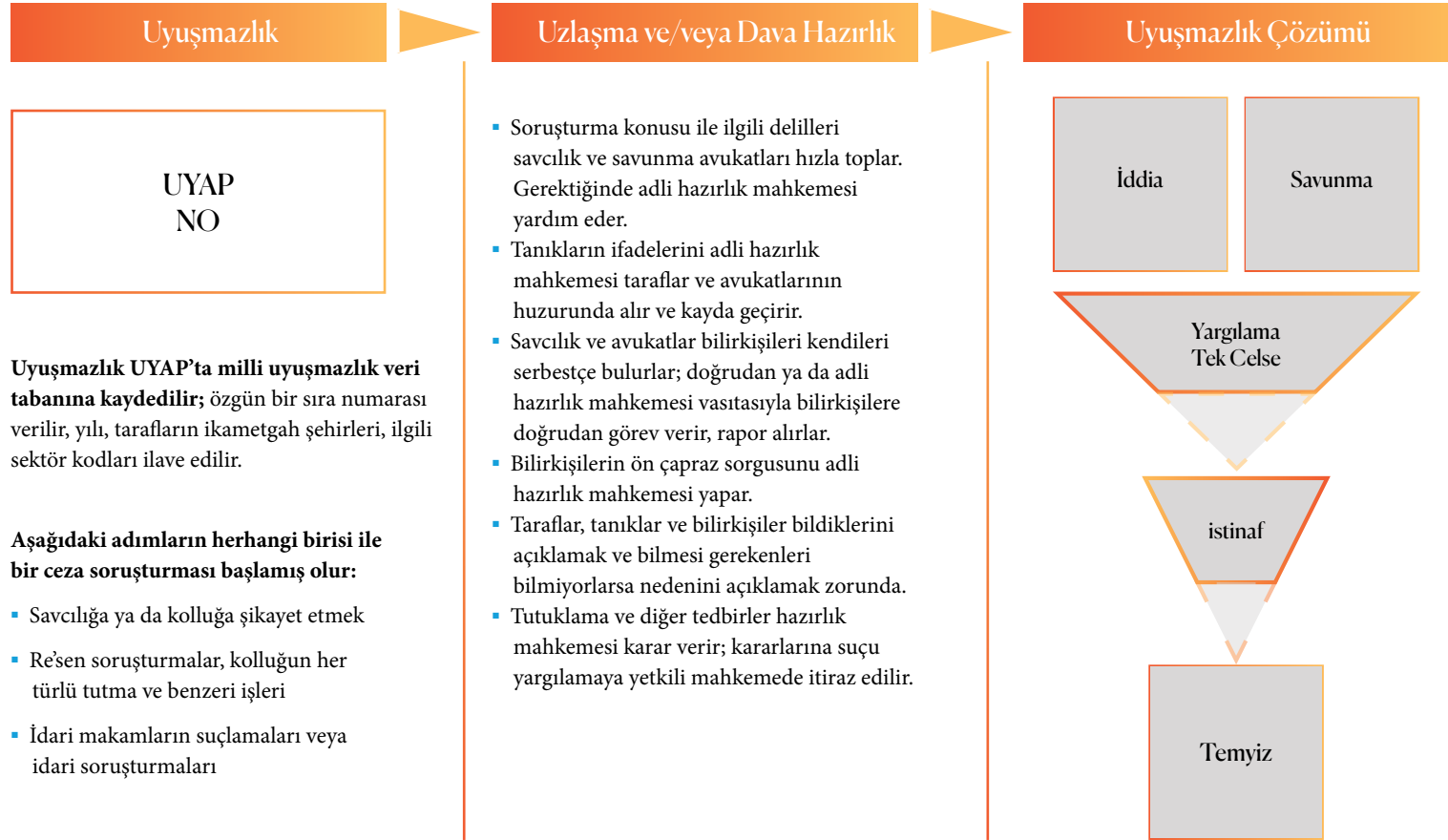
Modern Süreç Yönetiminin Faydaları

- Uyuşmazlıkların UYAP'a erken aşamada kaydı: Uyuşmazlıkların niteliği, ortaya çıktığı tarih, hangi sökterlerde ve coğrafi bölgelerde toplandığı gibi verileri sağlayarak ileride mahkemelere yansıyabilecek davaların tahmin edilmesini ve yargı kurumlarına olacak ihtiyacı önceden belirleme, taraflara da uzlaşma veya hazırlık imkanı verir.
- Hazırlık ve uzlaşma süreci: (i) Tarafların birbirlerine açık ve dürüst olmasını sağlar; aralarında seviyeli iletişim oluşturur ve böylece uzlaşma ortamını geliştirerek sulh ve uzlaşmayı teşvik eder. (ii) Uzlaşmaması ihtimalinde dava konusu bilgi ve belgelerin toplanmış olmasını sağlayarak davaların tekamül etmiş dosyalarla açılmasını ve TEK CELSE'de yargılamanın bitirilmesini sağlar. (iii) Böylelikle hakimlerin önlerine gelen davaları başka bir yere tayin edilmeden önce karara bağlamasını sağlar; uyuşmazlıklar TEK CELSE'de halledilir ve hali hazırda kaynak kayıpları önlenir.
- Hazırlık mahkemelerinin sürecinde uzlaşma etkin ve hızlı müdahalesi hizmeti hızlı ve etkin olarak halkın ayağına götürür; küçük küçük ama toplamda çok büyük bir etkinlik sağlanır. Dava dosyasının tam tekamül etmiş olarak hazırlanmasına hazırlık mahkemesi hakimi nezaret eder.
- Bilirkişilerin avukatlar tarafından bulunup görev verilmesi hali hazırda mahkemeleri çok emeğini ve zamanını alan, üstelik kapsamlı rapor elde edilmesini 2-3 bilirkişi görevlendirmesine tabi tutan, edinilmesi 2-3 yılı bulan bilirkişi görüşlerinin 2-3 hafta içinde edinilmesini, kalitenin yükselmesini sağlar. Mahkemelerin üstünde gereksiz iş yükünü ortadan kaldırır.
- Tanıkların, bilirkişilerin ön ifadelerinin alınması TEK CELSE yargılaması için kolaylık ve aynı zamanda çapraz sorgulamanın kolaylaşmasını ve duruşmadan süre tasarrufu sağlar.

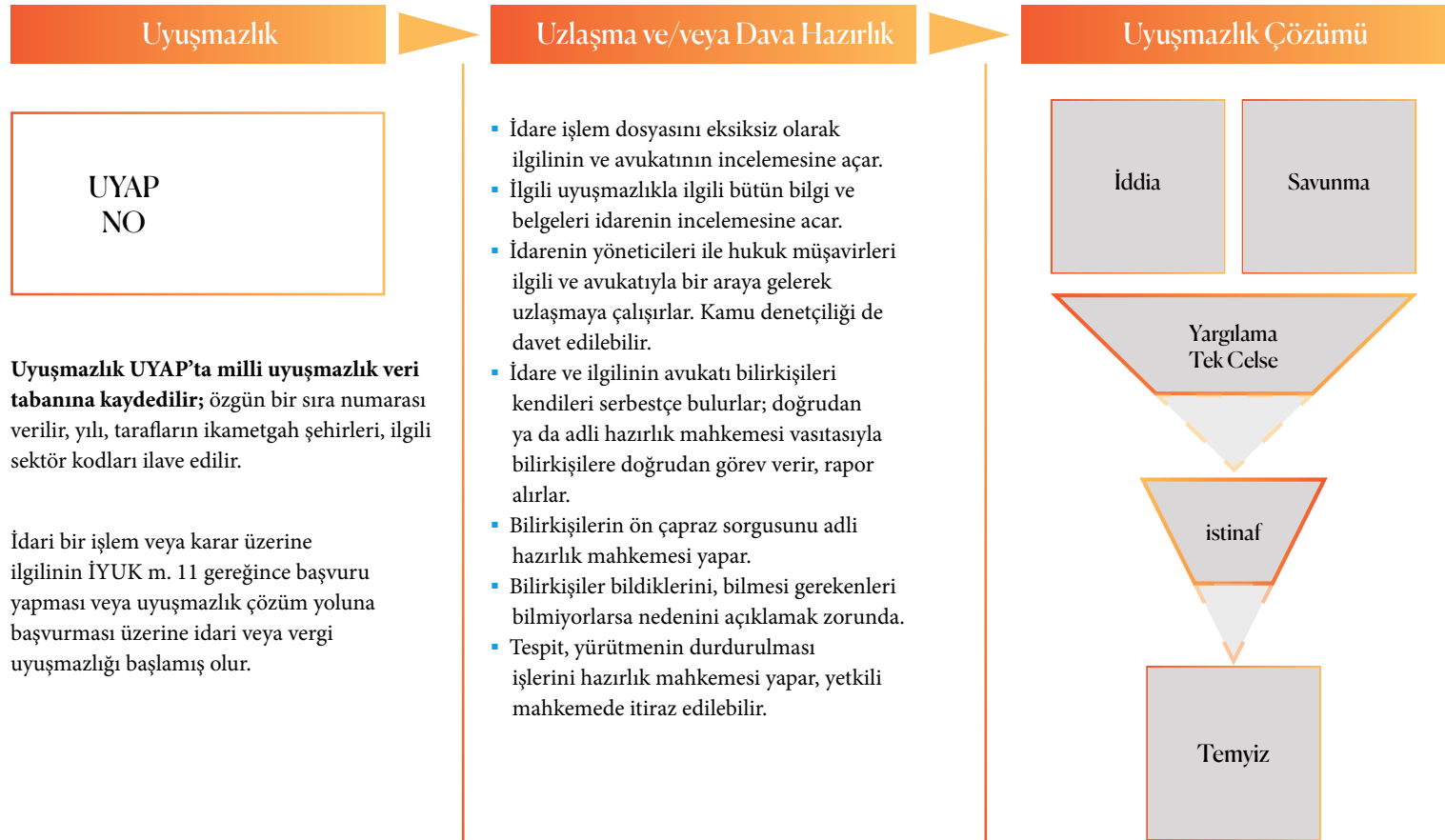
Hukuk Uyuşmazlıklarında Modern Uyuşmazlık Çözüm Süreci

Ceza Uyuşmazlıklarında Modern Uyuşmazlık Çözüm Süreci

İdare ve Vergi Uyuşmazlıklarında Modern Uyuşmazlık Çözüm Süreci

Saim Dursun, "Sebep", 44x64 cm, tuval üzerine yağılıboya / spatula tekniği, 2013